

Szanowni Delegaci i Sędziowie,

Przedstawiamy Wam opracowany materiał szkoleniowy, będący niejako komentarzem i uzupełnieniem treści prezentacji przedstawionych podczas grudniowego szkolenia sędziowskiego prowadzonego przez doświadczonych lektorów EHF – Norwega Oyvinda Togstada i Portugalczyka Antonio Marreirosa.

Przeanalizowane zagadnienia związane m.in. z faulami ofensywnymi, rzutami karnymi, karaniem progresywnym, a także z grą obrotowych mają pomóc w wypracowaniu wspólnej, jasnej i klarownej linii sędziowania. Należy pamiętać, iż nieważne o jakich elementach sztuki sędziowskiej byśmy nie mówili, to właśnie reakcje arbitrow na pierwsze błędy określają dalszą linię sędziowania w całym spotkaniu i stają się one wyznacznikami interpretacji poszczególnych zachowań. Wielokrotnie podkreślano w trakcie szkolenia, że celem sędziów nie jest „złapanie” zawodnika na złamaniu przepisu, by go ukarać, lecz celem jest pomoc zawodnikowi w przestrzeganiu przepisów gry.

Mamy nadzieję, że przygotowane materiały pozwolą na ujednoczenie linii sędziowania na wszystkich parkietach.

FAULE OFENSYWNE

- Czym jest faul ofensywny (FA)?

8:2 Nie wolno:

- a) wyrywać lub wybijać piłkę z rąk przeciwnika;
- b) blokować przeciwnika ramionami, rękoma, nogami, albo używać jakiegokolwiek części ciała w celu przemieszczenia/przesunięcia przeciwnika lub jego odpychania; dotyczy to także niebezpiecznego używania łokci zarówno przy zajmowaniu pozycji jak i będąc w ruchu;
- c) trzymać przeciwnika (ciało lub strój) nawet, gdy jest on w stanie kontynuować grę;
- d) wbiegać i wskakiwać w przeciwnika

W ostatnich latach, obserwuje się coraz więcej prób wymuszenia FA przez obrońców.

- Sędziowie od początku spotkania muszą „wyczuć” mecz i jego atmosferę, a także w rozważny sposób zbudować czytelną i konsekwentną linię FA i stosować ją od początku do końca meczu, jednakowo w obie strony.
- Należy prawidłowo oceniać zgodną z przepisami grę w obronie.
- Nie wolno decydować o faulu ataku, gdy obrońca porusza się do przodu.
- FA może być również połączony z karą progresywną! – nie należy bać się takich decyzji.
- Sędziowie winni być wrażliwi na wszelkie próby wymuszeń i tzw. „aktorstwo” zachowania nazywane „hollywood action” – w przypadku rozpoznania takich zachowań należy reagować w sposób zdecydowany z wykorzystaniem mowy ciała, w przypadku ich powtórnego wystąpienia, należy karać progresywnie.
- Przy bardzo wyraźnym „hollywood” obrońcy sędziowie winni unikać stosowania „niepewnego” prawa korzyści, lecz przerwać akcję i ukarać symulującego zawodnika.

RZUTY KARNE

- **Kiedy należy podyktować rzut karny (RZK)?**

14:1 Rzut karny zarządza się:

- a) za niezgodną z przepisami interwencję zawodników lub osób towarzyszących drużyny przeciwnej, na całym boisku w sytuacji pewnej do zdobycia bramki;
- b) w przypadku niefortunnego sygnału automatycznego lub sygnału gwizdka w sytuacji pewnej do zdobycia bramki;
- c) jeśli drużyna będąca w sytuacji pewnej do zdobycia bramki pozbawiona została możliwości jej uzyskania w wyniku ingerencji kogoś nie biorącego udziału w grze, na przykład widz wejdzie na boisko lub zatrzyma zawodników sygnałem gwizdka (z wyjątkiem, gdy zastosowanie ma Komentarz do 9:1);
- d) w przypadku naruszenia przepisów 8:10c lub 8:10d (zobacz jednak 8:10 ostatni akapit).

- **Jaką należy przyjąć strategię przy dyktowaniu rzutów karnych?**

- a) nie należy orzekać o rzucie karnym za wcześnie;
- b) wystrzegać się dyktowania „tanich” rzutów karnych;
- c) nie zawsze decyzja o rzucie karnym musi być połączona z dodatkową karą.

Dodatkowo należy pamiętać:

- Nie wolno dyktować RZK, gdy nie ma sytuacji pewnej do zdobycia bramki.
- Nie należy używać dodatkowej gestykulacji w trakcie dyktowania rzutów karnych bez dodatkowej kary!
- W przypadku RZK w połączeniu z karaniem progresywnym sędziowie winni użyć mowy ciała w „sprzedaniu” decyzji.
- Sędzia bramkowy musi bacznie zwracać uwagę na zachowanie obrońców. W przypadku, gdy skutek faulu atakującego, obrońca pierwszy narusza pole bramkowe - nie można podyktować rzutu karnego.
- Czasem należy szybciej przerywać sytuację na 9 metrze.

KARANIE PROGRESYWNE

Jest to najważniejszy czynnik utrzymania kontroli nad widowiskiem. Tak jak w przypadku innych elementów sztuki sędziowskiej, niezwykle istotne jest stosowanie tych samych kryteriów karania progresywnego w stosunku do obu drużyn przez cały mecz. Sędziowie muszą od samego początku spotkania ustalić linię karania (począwszy od silnych sygnałów niewerbalnych), którą będą w stanie konsekwentnie stosować przez cały mecz.

- Należy zapomnieć o poprzednim modelu karania progresywnego – kontakt wzrokowy, żółta kartka, wykluczenie, wykluczenie, czerwona kartka.
- Obecnie **żółte kartki** stosuje się wyłącznie w decyzjach porządkowych:
  - a) za nieprzestrzeganie wymaganej odległości 3m przy wykonywaniu rzutów;
  - b) za zatrzymanie piłki nogą przez obrońcę, za wyjątkiem sytuacji, gdy zapobiega to sytuacji pewnej do zdobycia bramki;
  - c) kara dla ławki.
- **Żółtych kartek nie stosuje się** w szczególności:
  - a) po bramce;
  - b) przy podyktowaniu rzutu karnego;
  - c) w czasie kontrataku;
  - d) gdy w trakcie danej akcji została rozpoznana i zasygnalizowana gra pasywna;
- ✓ *Absolutnie niedopuszczalne jest danie dwóch żółtych kartek podczas jednej akcji.*
- ✓ *W II połowie meczu nie można dać żółtej kartki (za wyjątkiem kary dla ławki).*
- ✓
- Należy w prawidłowy sposób rozpoznać wszelkie niesportowe zachowania obrońców, gdy atakujący znajduje się w wyskoku – natychmiast karać przy ich wystąpieniu co najmniej karą wykluczenia.

OBROTOWY-OBROŃCA

Prawidłowa ocena elementu gry obrotowy-obrońca jest jednym z najtrudniejszych, a zarazem niezmiernie istotnym elementem meczu.

W celu prawidłowej kontroli nad tym elementem gry, sędziowie winni stosować kryteria określone w przepisach gry w piłkę ręczną:

- Przepis 6: Pole bramkowe
- Przepis 8 : Faule i niesportowe zachowanie
- Przepis 12: Rzut od bramki
- Przepis 13: Rzut wolny
- Przepis 14: Rzut karny

Konieczne jest więc w tym przypadku określenie bardzo czytelnych kryteriów karania progresywnego i fauli ataku, a podstawową rolą sędziów jest zapobieganie wystąpienia sytuacji niezgodnych z przepisami na linii 6 metrów.

- Sędzia bramkowy musi obserwować zachowanie obrońcy i atakującego na linii 6 metrów – jeśli atakujący narusza pole bramkowe przed wykonaniem rzutu, należy zarządzić rzut od bramki.
- Należy reagować od początku meczu na faule ataku, począwszy od pierwszego!

SKRZYDŁOWI

Sędziowie określają i przyjmują w tym elemencie kryteria określone w przepisach gry w piłkę ręczną:

- Przepis 6: Pole bramkowe
- Przepis 8 : Faule i niesportowe zachowanie
- Przepis 14: Rzut karny
- Podstawowym pytaniem jest, kto pierwszy zajął pozycję: obrońca czy atakujący?
- Sędzia bramkowy musi bardzo uważać i zdecydowanie reagować na tzw. „long step”/długi krok
- W przypadku kontaktu atakującego z obrońcą po „long step” **minimalną karą jest wykluczenie winnego obrońcy.**

- W przypadku gdy:
  - a) atakujący podczas „long step” nadejście na nogę obrońcy – należy **wykluczyć obrońcę na 2 minuty;**
  - b) obrońca podczas wykonywania „long step” nadejście na nogę skrzydłowego – należy **bezwzględnie zdyskwalifikować obrońcę.**

MOWA CIAŁA/SPRYT BOISKOWY/BALANS

Wszystkie decyzje boiskowe sędziowie muszą podejmować szybko i natychmiast przekazać je wszystkim uczestnikom meczu. Należy mieć również na uwadze, iż każdy generowany przez sędziów sygnał niewerbalny musi być przekazany w odpowiednim czasie.

Wszystkie decyzje podejmowane przez sędziów w ramach określonego obszaru przepisów gry, muszą być spójne i czytelne przez cały mecz i jednakowo stosowane dla obu drużyn. Tzw. balans to równowaga w podejmowaniu takich samych decyzji w zbliżonych sytuacjach boiskowych.

Wskazówki dla sędziów:

- a) niech Twoja mowa ciała będzie tożsama z podjętą decyzją boiskową;
- b) używaj mowy ciała w przypadku zastosowania decyzji dyscyplinarnych;
- c) unikaj sprzecznych sygnałów
- d) pierwsze 10 minut meczu to czas na określenie warunków brzegowych
- e) nigdy nie stój w strefie zmian gdy jest pusta bramka!

OSTATNIE 30 SEKUND

Aby prawidłowo móc interpretować sytuacje w trakcie ostatnich 30 sekund meczu, należy przede wszystkim odpowiedzieć na pytanie: czy w danym momencie piłka jest w grze?

- **Jeśli piłka jest w grze to:**
  - **obowiązują identyczne zasady karania progresywnego jak w pozostałej części meczu – tylko sytuacje, kwalifikujące się do bezpośredniej czerwonej kartki, mogą być ocenione w ostatnich**

30 sekundach w taki sposób, co połączone jest równocześnie z decyzją o rzucie karnym.

- **Jeśli piłka nie jest poza grą to:**
  - **Czy ktoś w AKTYWNY sposób stara się uniemożliwić drużynie będącej w posiadaniu piłki wykonanie rzutu na bramkę lub zajęcie pozycji pewnej do zdobycia bramki? – jeśli tak to należy zastosować przepis 8:10 c.**

Uwaga: Jeśli nastąpi zatrzymanie czasu gry, bądź też czas gry dobiegnie końca to nie można zastosować przepisu 8:10c i 8:10d.

CZAS DLA DRUŻYNY (TTO)

Należy być bardzo ostrożnym w momencie zamiaru wykorzystania przerwy dla drużyny przez jej osobę towarzyszącą. Rekomenduje się, aby w czasie odprawy technicznej delegat, a w przypadku jego nieobecności sędziowie przypomnieli obu drużynom ogólne zasady przyznania czasu dla drużyny określone w przepisach gry w piłkę ręczną:

- kartka musi zostać położona na stoliku sędziowskim przed mierzącym czas lub delegatem, inne położenie kartki lub przekazanie jej innej osobie może skutkować nieprzyznaniem czasu dla drużyny;
- o przyznaniu czasu dla drużyny decyduje MOMENT GWIZDKA, a nie sam fakt położenia „zielonej kartki”
- drużyna może zasygnalizować żądanie przerwy dla drużyny tylko, gdy jest ona w posiadaniu piłki (w trakcie gry lub przerwy w grze);
- **jeśli drużyna straci posiadanie piłki zanim mierzący czas dał sygnał gwizdkiem na tę przerwę to należy zwrócić „zieloną kartkę” drużynie proszącej o przerwę i nie można przyznać czasu dla drużyny.**

Delegaci i sędziowie winni być przygotowani na tego typu sytuacje i muszą reagować w odpowiedni określony przepisami sposób. Bardzo ważna jest obopólna współpraca delegata i sędziów, szczególnie w przypadku wystąpienia wątpliwości, czy w momencie sygnału gwizdka od stolika dana drużyna była w posiadaniu piłki.

ZACHOWANIE OSÓB PRZEBYWAJĄCYCH W STREFIE ZMIAN

Władze ZPRP oraz PGNiG Superligi w sposób stanowczy ogłosiły program **„Zero tolerancji dla ławek”**. Uczyniono to przede wszystkim ze względów wizerunkowych dla całej dyscypliny. Dlatego niezbędnym jest opracowanie zasad obowiązujących wszystkie osoby towarzyszące i zawodników przebywających w strefie zmian.

W związku z powyższym bardzo ważną rolę delegata, a w przypadku jego nieobecności sędziów, jest konsekwentne egzekwowanie na „ławkach” zachowań dozwolonych w ramach obowiązujących przepisów gry.

Katalog zachowań osób towarzyszących i zawodników rezerwowych określony został w sposób szczegółowy przez przepisy gry w piłkę ręczną, a w szczególności przez „Regulamin strefy zmian” oraz regulaminach rozgrywek:

- ***Osoby towarzyszące drużynie mają prawo i obowiązek prowadzić zespół w czasie gry zgodnie z przepisami i duchem sportowej rywalizacji, udzielając wskazówek i zaleceń w sposób kulturalny.***
- ***Osoby towarzyszące i zawodnicy powinny siedzieć na ławce zmian. Po szczególnie udanej akcji lub zdobyciu bramki zawodnikom wolno wstać na krótką chwilę, by wyrazić swoją radość***
- ***Osobom towarzyszącym drużynie wolno poruszać się jedynie w granicach „strefy prowadzenia zespołu”. „Strefa prowadzenia zespołu” znajduje się tuż przed ławkami zmian lub jeśli jest taka możliwość, również tuż poza nimi.***
- ***Poruszanie się w „strefie prowadzenia zespołu” jest dopuszczalne w celu przekazania zaleceń taktycznych zawodnikom i udzielenia pomocy medycznej. Zasadniczo, tylko jedna z osób towarzyszących może stać lub poruszać się w danej chwili w „strefie prowadzenia zespołu”. Dopuszczalna jest krótka konsultacja szkoleniowców w pozycji stojącej.***
- ***Oczywiście, osoba towarzysząca może opuścić „strefę prowadzenia zespołu” gdy ma zamiar natychmiast położyć na stoliku sędziowskim „zieloną kartkę” w celu zażądania czasu dla drużyny. Jednakże, osoba towarzysząca nie może opuścić „strefy prowadzenia drużyny” i stać obok stolika z „zieloną kartką” czekając na dogodny moment na zażądanie czasu dla drużyny. Zieloną kartkę należy wręczyć lub położyć przed delegatem lub mierzącym czas. Położenie zielonej kartki w innym miejscu lub wręczenie jej innej osobie może skutkować nieprzyznaniem***

czasu dla drużyny. Lekceważące rzucenie kartki na stolik powinno być traktowane jako niesportowe zachowanie i tak karane.

- **Tylko osoba odpowiedzialna za drużynę może opuścić „strefę prowadzenia zespołu” w specjalnych sytuacjach, na przykład w celu niezbędnego kontaktu z mierzącym czas lub sekretarzem.**
- **Zasadniczo, zawodnicy przebywający w strefie zmian powinni siedzieć na ławce zmian.**
- **Zawodnikom zezwala się jednak na poruszanie się w celu rozgrzewki, lecz bez piłki, za ławką zmian, jeżeli jest na to miejsce, a jednocześnie nie przeszkadza to w przebiegu spotkania.**
- **Jeżeli zaistniała konieczność udzielenia pomocy medycznej zawodnikowi należy dokonać tego poza strefą zmian lub za ławką. Pomocy medycznej może udzielać zespół medyczny zabezpieczający zawody i/lub osoba wpisana do protokołu. Niedopuszczalne jest wejście na płytę boiska osoby z trybun.**
- **Osoba zdyskwalifikowana lub odsunięta od prowadzenia zawodów nie ma prawa kontaktować się z osobami przebywającymi w strefie zmian lub na boisku ani osobiście ani wykorzystując jakiegokolwiek narzędzia komunikacyjne.**

Osobom towarzyszącym i zawodnikom zabrania się:

- demonstracyjnie i prowokująco wyrażać niezadowolenie (słownie, gestami i mimiką) w stosunku do: sędziów głównych, delegatów, sędziów mierzącego czas / sekretarza, zawodników, osób towarzyszących drużynom lub widzów; próby wymuszenia decyzji sędziowskich przez osoby na ławce powinny być traktowane na równi z usiłowaniami wymuszeń na boisku

- opuszczać strefę zmian w celu wpływania na przebieg spotkania;

„Zasadniczo, zawodnicy i osoby towarzyszące winny przebywać we własnej strefie zmian. Jeżeli osoba towarzysząca opuści jednak strefę zmian, to traci ona prawo do prowadzenia zespołu i udzielania wskazówek zawodnikom i musi wrócić do strefy zmian by ponownie uzyskać to prawo.”

„Ogólnie można powiedzieć, że zawodnicy i osoby towarzyszące pozostają pod jurysdykcją sędziów w czasie gry i przepisy dotyczące karania osobistego mają również zastosowanie w sytuacjach, gdy zawodnik lub osoba towarzysząca opuszczą własną strefę zmian i na przykład zajmą pozycję w znacznej odległości od boiska. Dlatego też, niesportowe zachowanie, szczególnie niesportowe zachowanie i wybitnie niesportowe zachowanie są karane w taki sam sposób jak gdyby miały miejsce na boisku lub w strefie zmian.”

„6. Jeżeli sędziowie stwierdzą naruszenie przepisów wynikających z niniejszego regulaminu, mają obowiązek podejmować decyzje zgodnie z przepisami 16:1b, 16:3d lub 16:6b (upomnienie, wykluczenie, dyskwalifikacja).”

Analiza większości spotkań ligowych wyraźnie wskazuje, że do najczęstszych problematycznych sytuacji związanych z zachowaniem w strefie zmian należą:

- **niesportowe komentowanie decyzji sędziów;**
- **wulgaryzmy kierowane przeciwko uczestnikom spotkania;**
- **niesportowa gestykulacja w kierunku zawodników i sędziów;**
- **liczne próby wymuszeń na sędziach decyzji oczekiwanych przez drużynę;**
- **zbyt ekspresyjna reakcja ławek;**
- **permanentne stanie w strefie zmian więcej niż jednej osoby.**

Wskazówki dla sędziów i delegata:

- ✓ **przekazać na odprawie technicznej wszystkim uczestnikom zawodów jednoznaczną informację o **braku jakiejkolwiek tolerancji** na zachowania uczestników wykraczające poza te określone przepisami gry;**
- ✓ **w czasie meczu należy określić jednoznacznie moment od którego nie będzie się tolerować niesportowego zachowania ławek i konsekwentnie tego przestrzegać przez cały mecz;**
- ✓ **błędy sędziowskie nie uprawniają nikogo do zachowań niezgodnych z przepisami – należy **bezwzględnie** unikać w czasie meczu komentowania decyzji sędziowskich;**
- ✓ **niezbędna jest aktywność delegata w zakresie współpracy z „ławkami” i reagowanie na nieodpowiednie zachowania bez przerywania zawodów;**
- ✓ **brak reakcji może skutkować jeszcze większym nasileniem agresji;**
- ✓ **przerwanie zawodów jest ostatecznością i należy dążyć, aby większość uczestników zawodów była przekonana, iż ukaranie**

osoby przebywającej w strefie zmian jest jedynym możliwym rozwiązaniem danej sytuacji;

- ✓ **każde ukaranie osób w strefie zmian powinno być opisane i przesłane właściwym organom.**

